

Robert Ciupa

**Program funkcjonowania
Śląskiego Centrum Wolności i Solidarności**

Katowice, 14 maja 2019 r.

1. WSTĘP

Śląskie Centrum Wolności i Solidarności w Katowicach to instytucja kultury współprowadzona przez Samorząd Województwa Śląskiego oraz Miasto Katowice, której głównym, określonym w Statucie celem jest zachowanie i upowszechnianie wiedzy o utworzeniu i działalności NSZZ „Solidarność” na obszarze obecnego województwa śląskiego w latach 80., zachowanie i upowszechnianie wiedzy o wprowadzeniu w 1981 r. w Polsce stanu wojennego i wydarzeniach związanych z pacyfikacją strajków na obszarze obecnego województwa śląskiego oraz o działalności ruchów opozycyjnych do 1989 r., inspirowanie i moderowanie działań mających na celu propagowanie uniwersalnych idei wolnościowych, demokratycznych i obywatelskich oraz zachowanie pamięci o zastrzelonych górnikach z kopalni „Wujek” i opieka nad Pomnikiem Krzyżem Dziewięciu Górników.

Dotychczas cele te instytucja realizowała poprzez szereg działań edukacyjnych, naukowych, popularnonaukowych i promocyjnych, takich jak np. sztuka teatralna *Wujek’81 Czarna ballada* w Teatrze Śląskim, Bieg im. Dziewięciu Górników z Wujka dla szkół (w 2018 roku po raz pierwszy także w wersji dla dorosłych biegaczy), wydanie szeregu publikacji w tym m.in. *Wujek .81 Relacje*, wyprodukowanie z TVP3 Katowice trzyminutowych filmów dokumentalnych o każdym z dziewięciu górników, nagranie i opracowanie około 70 notacji filmowych z działaczami opozycji PRL i opublikowanie ich w internecie, wydanie przez Narodowy Bank Polski kolekcjonerskiej monety poświęconej ofiarom pacyfikacji kopalni „Wujek” czy wydanie przez Poczta Polską obiegowego znaczka poświęconego zastrzelonemu górnikom w nakładzie 30 milionów egzemplarzy.

Śląskie Centrum Wolności i Solidarności pozyskało także na swoje działania szereg grantów centralnych i lokalnych np. w ramach programu *Patriotyzm jutra*, *Kultura – Interwencje 2018*, programów MKiDN oraz Narodowego Centrum Kultury.

Przy licznych projektach edukacyjnych, naukowych i popularyzatorskich, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności współpracuje z wieloma podmiotami zarówno z sektora publicznego jak i prywatnego w tym z: Instytutem Pamięci Narodowej, Narodowym Bankiem Polskim, Polską Grupą Górnictwa, Lotto, Poczta Polską, PGNiG, Muzeum w Gliwicach, licznymi szkołami, w szczególności z terenu województwa śląskiego.

Śląskie Centrum Wolności i Solidarności jest także współorganizatorem uroczystości rocznicowych pod Krzyżem-Pomnikiem ofiar pacyfikacji, w których corocznie biorą udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych.

W trakcie następnej kadencji zamierzam kontynuować te elementy działalności instytucji, które mają już charakter cykliczny, a także realizować szereg nowych inicjatyw na gruncie merytorycznym i organizacyjnym.

1. KONCEPCJA PROGRAMOWA

Podstawowym celem następnej kadencji dyrektora Śląskiego Centrum Wolności i Solidarności będzie rozbudowa obecnej siedziby instytucji przy ul. Wincentego Pola 38 w Katowicach, według przygotowanej koncepcji architektonicznej i merytorycznej. Sercem nowej siedziby będzie wystawa stała Śląskiego Centrum Wolności i Solidarności zajmująca blisko 1200 metrów kwadratowych. Budynek przeznaczony na przestrzeń wystawienniczą to dawny magazyn odzieżowy kopalni „Wujek”. To z przyległej do obiektu rampy, członkowie plutonu specjalnego ZOMO strzelali z ostrej amunicji do strajkujących górników. Powstała wystawa będzie wpisywała się we współczesną definicję miejsca pamięci, w którym przebywające osoby, mają styczność z żywą historią. Merytorycznie wystawa ta będzie stanowić pełne kompendium wiedzy na temat rzeczywistości i opozycji w latach 80. w ówczesnym województwie katowickim. Wystawa stała będzie jedyną poświęconą tej tematyce kompleksową ekspozycją nie tylko w regionie, ale w całym makroregionie południowej Polski, trzecią w kraju, oprócz gdańskiego Europejskiego Centrum Solidarności oraz wrocławskiego Centrum Historii Zajezdnia. Taka wystawa jest niezbędna także po to, żeby skorygować proporcje narracji o historii NSZZ „Solidarność” i przywrócić należyłą pamięć takim wydarzeniom jak powstanie pierwszych Wolnych Związków Zawodowych, porozumienia Jastrzębskie oraz Katowickie. W wystawie stałej znajdą się też wątki poświęcone ofiarom pacyfikacji zakładów przemysłowych na terenie ówczesnego województwa katowickiego. Nowoczesna, multimedialna wystawa będzie posiadać także walor edukacyjny i umożliwi prowadzenie warsztatów oraz lekcji muzealnych w nowej, jeszcze ciekawszej dla uczestników odsłonie. Rozbudowa siedziby pozwoli także na powiększenie archiwum, biblioteki oraz magazynu zbiorów, co pozwoli stać się ŚCWIS także ważnym ośrodkiem archiwalno-badawczym. W tym zakresie została przygotowana koncepcja wystawy oraz projekt budowlany z pozwoleniem na budowę. W planach zakładamy wykorzystanie na cele wystawiennicze całej przestrzeni obecnej siedziby, dlatego od kilkunastu miesięcy staramy się o pozyskanie od Polskiej Grupy Górniczej dodatkowej przestrzeni na pomieszczenia biurowe, archiwum, bibliotekę i magazyn. Całość koncepcji przebudowy Centrum będzie możliwa jedynie dzięki wsparciu finansowym naszych organizatorów: Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego i Miasta Katowice.

Ponadto, zamierzam kontynuować cykliczne działania Śląskiego Centrum Wolności i Solidarności, w tym przede wszystkim działalność edukacyjną skierowaną do szkół. Rocznie

przygotowujemy ok. 30 imprez edukacyjnych dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Ważnym dla lokalnej społeczności elementem jest coroczny Bieg im. Dziewięciu Górników z „Wujka”, w którego ostatniej edycji wzięło udział ponad 600 dzieci z 60 szkół. W ubiegłym roku po raz pierwszy udało się także dzięki wsparciu sponsorów zorganizować pierwszą edycję biegu dla osób dorosłych. Te działania w kolejnej kadencji będą kontynuowane oraz poszerzane o nowe grupy uczestników, a ich promocja będzie docierać do jeszcze szerszego grona odbiorców.

Planuję kontynuację działalności wydawniczej związanej z pacyfikacją KWK „Wujek” oraz z opozycją demokratyczną PRL, w szczególności kolejnych tomów relacji świadków. Rocznie w aktualnym stanie osobowym będziemy wydawali dwie publikacje rocznie.

W najbliższych latach zamierzam zintensyfikować prace nad bazą notacji filmowych ze świadkami historii, zwiększając ilość nagrań do 20 rocznie. ŚCWIS jest jedyną instytucją w Polsce, która udostępnia swoje nagrania na stronie internetowej.

W kolejnej kadencji przypadnie także 40. rocznica porozumień sierpniowych oraz 40. rocznica pacyfikacji KWK „Wujek”. W tym kontekście planuję organizację szeregu wydarzeń naukowych oraz popularyzatorskich, takich jak panele dyskusyjne, konferencje, recenzowane wydawnictwa, a także promocyjnych, takich jak wystawy czy koncerty.

Poszerzenie oferty edukacyjnej dla szkół podstawowych wymaga aktualnie zatrudnienia dodatkowego pracownika, który opracuje zakres wykładów i prelekcji, opartych o podstawę programową nauczania. Już dziś realizujemy w tym zakresie gry miejskie oraz warsztaty „Młody konspirator”.

Istotne dla mnie będzie także kontynuowanie współpracy z licznymi szkołami z całego województwa śląskiego (w ciągu ostatnich 3 lat Muzeum prowadzone przez ŚCWIS odwiedziło 20 tys. osób). Od dwóch lat działa także nasze Akademia Wolontariatu w której przez cały rok uczestniczy 47 uczniów szkół średnich. Ich zaangażowanie i pomoc w przygotowaniu działań edukacyjnych oraz uroczystości jest bezcenna. Mamy nadzieję na poszerzenie tego projektu wraz z rozwojem instytucji.

W bieżącym roku planujemy także szereg wystaw czasowych. W czerwcu będziemy dysponować ekspozycją: „Do wolności...”, przygotowaną w związku z 30. rocznicą wyborów czerwcowych. Wystawa na 15 rollupach będzie bezpłatnie wypożyczana do szkół woj. śląskiego, tak jak ma to miejsce z wystawą „Kopalnia strajkuje...”, która w ciągu ostatnich lat

odwiedziła dziesiątki szkół naszego województwa. W kolejnych latach chciałbym zrealizować również wystawy dot. MKZ Solidarność w województwie katowickim, Wolnych Związków Zawodowych na Śląsku oraz Solidarności Podbeskidzia aby w ten sposób rozpocząć pracę nad projektami dotyczącymi działalności opozycji w tej części województwa śląskiego.

W tym roku będziemy kontynuować akcję rozdawania do szkół woj. śląskiego tablic edukacyjnych, tym razem tablice *Niepodległa 1918-1922*, *Ojcowie Niepodległej*, *Kopalnia „Wujek” 1981*, *Górnicy z kopalni „Wujek”* zostaną uzupełnione o tablice edukacyjne o Powstaniach Śląskich oraz plebiscycie. W ubiegłym roku tablice trafiły do pół tysiąca szkół w naszym województwie.

Dzięki inicjatywie ŚCWIS, Urząd Miasta Katowice nadał trzem skwerom w Brynowie nazwy odwołujące się do historycznych wydarzeń lat 80 (Skwer Anny Walentynowicz, Porozumienia Jastrzębskiego, Porozumienia Katowickiego). W oparciu o powstałą topografię planuję stworzenie w tych miejscach tablic informacyjnych poszerzających wiedzę. Powstała ścieżka będzie wykorzystywana w realizowanych przez ŚCWIS grach miejskich oraz innych działaniach edukacyjnych.

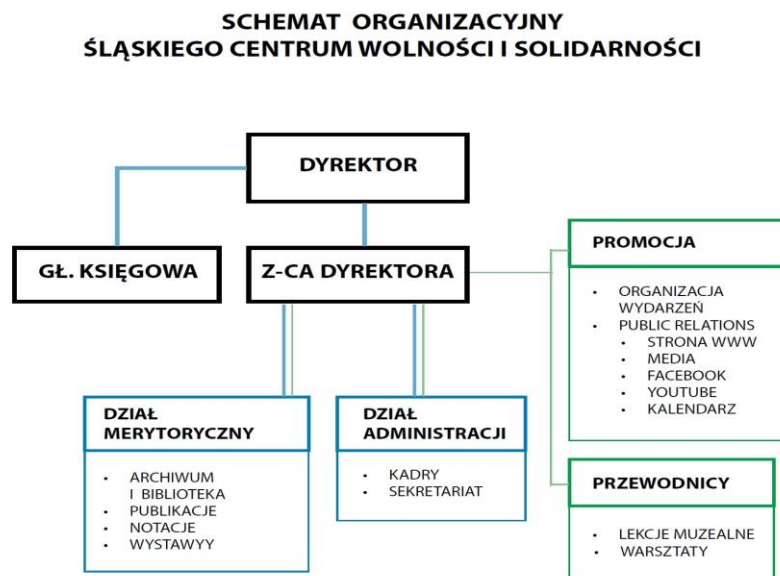
W projektach wydawniczych zakładam wydanie w najbliższym latach następujących publikacji: Dziennik Włodzimierza Kapczyńskiego (wspólnie z IPN), *Stan wojenny w oczach świata*, red. Ł. Kamiński, G. Majchrzak, *Stan wojenny. Historia znana, mniej znana i nieznana* (wspólnie z IPN), *Gliwicka Solidarność – relacje* (wspólnie z Muzeum w Gliwicach); *Wujek’ 81- protokoły przesłuchań*, red. R Ciupa, *Solidarność 1980 -1981* (publikacja albumowa), R. Ciupa, B. Tracz, *Wujek ’81 Der Streik und seine Niederschlagung*.

Ponadto dzięki grantowi z Muzeum Historii Polski wydamy bezpłatny przewodnik po miejscach związanych z działalnością opozycji w latach 80. w dawnym woj. katowickim. Będzie to pierwsze takie wydawnictwo w naszym regionie.

W aspekcie promocji instytucji zamierzam kontynuować owocną współpracę z mediami, zarówno lokalnymi jak i o zasięgu ogólnopolskim a także udoskonalanie innych form promocji, w tym poprzez działania w internecie, mediach społecznościowych a także poprzez gadżety promocyjne.

2. KONCEPCJA ORGANIZACYJNA

Aby zapewnić optymalne funkcjonowanie Śląskiego Centrum Wolności i Solidarności po rozbudowie, w kolejnej kadencji, niezbędna będzie aktualizacja schematu organizacyjnego, w tym powołanie zastępcy dyrektora, podziału działów na: 1) merytoryczny, 2) przewodników oraz 3) administracyjny według poniższego schematu

Szeroka działalność Centrum spowodowała także rozwój naszego archiwum oraz biblioteki, co w sferze organizacji pociąga za sobą konieczność stworzenia nowych miejsc pracy oraz opracowania nowych regulaminów funkcjonowania tych elementów instytucji.

Ponadto dla sprawnej organizacji i zarządzania zespołem instytucji istotne jest:

- aktualizowanie zakresów obowiązków
- tworzenie i korzystanie z efektywnych i prostych kanałów komunikacji
- wytyczenie jasnych dla pracowników linii raportowania

- motywowanie zespołu poprzez robocze spotkania wyznaczające i ewaluujące cele.

Zarządzanie Instytucją kultury wymaga przede wszystkim bezpośredniego kontaktu z pracownikami oraz zarządzania stylem pełnym, na który składa się zarówno troska o realizację wyznaczonych zadań, jak i o personel.

Pomocnym elementem organizacji mogą być okresowe oceny pracownicze, oparte o jasno sformułowane kryteria. System taki pozwala zarówno motywować pracowników jak i unikać ewentualnych problemów, wcześniej wykrytych dzięki takiej diagnostyce.

Dobłą praktyką w organizacji jest także udział praktykantów, stażystów i wolontariuszy – realizowany zgodnie z aktualnymi potrzebami instytucji i jej poszczególnych działów. Niezwykle zasadne będzie nawiązanie, w tym obszarze, współpracy z Biurem Karier Uniwersytetu Śląskiego oraz innych szkół wyższych.

Analizie poddana musi zostać praca specjalisty ds. PR – być może należy utworzyć Dział Promocji i dokonać relokacji pracowników z innych działów, tak aby zapewnić Instytucji nowoczesną promocję o regionalnym i ogólnopolskim zasięgu. W ramach obowiązków działu znalazłoby się również pozyskiwanie sponsorów oraz środków pozabudżetowych.

3.KONCEPCJA FINANSOWA

Fundamentalną kwestią w mojej następnej kadencji będzie finansowanie planowanej rozbudowy siedziby ŚCWIS. Struktura finansowania rozbudowy musi uwzględniać możliwie szeroki wachlarz źródeł, począwszy od centralnych i lokalnych dotacji celowych, donacje sponsorów, aż po wsparcie społeczne.

Dotychczas Śląskie Centrum Wolności i Solidarności, oprócz dotacji podmiotowych i celowych ze strony organizatorów skutecznie pozyskiwało środki zewnętrzne zarówno z programów grantowych takich jak programy *Patriotyzm jutra*, *Kultura – Interwencje 2018*, programy MKiDN oraz Narodowego Centrum Kultury.

Ponadto instytucja skutecznie pozyskiwała dla swoich działań sponsorów nawet wśród giełdowych spółek takich jak PGNiG, Lotto czy Polska Grupa Górnicza.

Działania te należy kontynuować w szczególności poprzez:

1. Zwiększenie udziału w przychodach dotacji pochodzących z innych źródeł niż od organizatora, w tym w szczególności z programów gminnych, wojewódzkich, ministerialnych, centralnych i europejskich takich jak: *Patriotyzm jutra*, *Niepodległa 2018*, a także środki z puli programów Narodowego Centrum Nauki, Narodowego Centrum Kultury, Regionalnych Programów Operacyjnych, Aktywności Społecznej Osób Starszych, Środków w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego, oraz w szczególności z programów Interreg (np. Polska-Czechy). Należy jednak zaznaczyć, że część z ww. programów jest dopiero w trakcie ustalania kolejnej wieloletniej perspektywy finansowej.
2. Znalezienie sponsorów/sponsora strategicznego do realizacji niektórych zadań statutowych.

4. PODSUMOWANIE

Śląskie Centrum Wolności i Solidarności to instytucja o ugruntowanym już znaczeniu w regionie i wciąż ogromnym potencjale, która dzięki rozbudowanej siedzibie może stać się flagową instytucją województwa pełniącą ważne funkcje społeczne. Nie ma na południu Polski drugiej instytucji, której misją jest upamiętnienie opozycji PRL oraz propagowanie dziedzictwa „Solidarności”.

Otwarcie wystawy stałej w rozbudowanej siedzibie wypełni coraz silniejszą społeczną potrzebę wybrzmienia tych tematów w przestrzeni publicznej. Rozbudowa pozwoli także na stworzenie nowej jakości działań edukacyjnych i upowszechniających wśród młodzieży. Nowa siedziba zapewni także ogromny walor promocyjny instytucji w skali ogólnopolskiej.

Podsumowując, w kolejnej kadencji zamierzam, poprzez rozbudowę siedziby oraz kontynuowanie szeregu dotychczasowych, owocnych działań merytorycznych i promocyjnych, umożliwić Śląskiemu Centrum Wolności i Solidarności ugruntowanie pozycji instytucji kultury ważnej nie tylko dla województwa śląskiego, ale poprzez swoją misję i cele ważnej także dla ogólnopolskiej pamięci o bohaterach opozycji PRL i ofiarach reżimu komunistycznego.